

Masereel in de kazerne. Impressies van een tentoonstelling

Lies van Gasse

De jonge dichteres Lies van Gasse, in 2005 afgestudeerd aan St-Lucas te Antwerpen, bezocht met Masereel-biograaf Joris van Parys de Masereel-expositie (21 oktober 2005 – 15 februari 2006) in het Museum-paviljoen van de Leopoldskazerne, de tijdelijke locatie van het Museum voor Schone Kunsten te Gent.

Terwijl ik door de gangen van het Museum-paviljoen wandel, met de houten plankenvloer klinkend onder mijn laarzen en de steile trappen donker in de toren, lijkt het of iets me verwacht. Is het de locatie? Wegens de verbouwing van het Museum voor Schone Kunsten is de tentoonstelling ondergebracht in het Museum-paviljoen in de Leopoldskazerne. Masereel zelf zou hebben geglimlacht om de ironie. Hij, als overtuigd pacifist. Een expositie van zijn werk in een instituut waartegen hij zich steeds heeft afgezet.

Misschien is het de cumulatie van zwart en wit die me herinnert aan mijn eigen wedervaren als studente in het grafiekatelier. Hoe we daar verbeten stonden te snijden in

blokken hout en stukken linoleum. Het leek omslachtig. De uitleg duurde ontstellend lang en al wat we deden moest omgekeerd.

Misschien zijn het de uitgesproken standpunten die Masereel inneemt in zijn werk. We denken nog zelden in zwart en wit. Het is moeilijk wanneer de dingen duidelijk zijn, de lijnen sterk, de contouren stevig en afgelijnd. Het is vervelend wanneer een beeld snijdt, de toeschouwer niet onberoerd laat, zich vastzet onder zijn huid.

Wij hebben geleerd te denken in grijzen. We hebben de gewoonte aangenomen de dingen onverschillig te pareren, ze op ons af te laten komen als ongevaarlijk en nuanceerbaar. We zijn bang voor het pamflettaire. Alsof men ons geleerd heeft ons niet te snel bloot te geven, als willen we ons niet branden. Masereels kunst echter, is scherp en risicovol. Hij manifesteert zich in elke schets, in elk blok dat hij snijdt.

Toch is het dat niet wat mij verwacht. Ik kan me gedurende mijn wandeling niet van de indruk ontdoen dat ik door een levensgroot archief loop, waar ik her en der stukken van herken. Het is alsof ik door een leven wandel dat ik ooit al heb beleefd. Alsof ik naar het werk kijk van iemand die ik heel goed ken.

De tentoonstelling is het product van een verhaal dat ergens begint in 1996, wanneer de Masereelbiografie van Joris van Parys wordt bekroond met de Gouden Uil. Dat op zich was voor velen een verrassing. Van Parys heeft tot dan toe, naar eigen zeggen, niets geschreven dat hij gepubliceerd wilde zien. Het is door een toevallige samenloop van omstandigheden dat hij geboeid raakt door het leven van Frans Masereel. Misschien herkent hij zich in de zachte

rebellie van deze houtsnijder, misschien bewondert hij diens onconventionele levenswandel. In ieder geval vindt hij het een onrechtvaardigheid dat er over deze man nog geen degelijke biografie bestaat. Van Parys wil Masereel een verhaal geven, zijn persoonlijkheid tot leven doen komen op elke pagina. Wellicht is het die gevoeligheid die respect afdwingt bij de jury en hem de Gouden Uil voor non-fictie oplevert. Ook Van Parijs is een zachte rebel die de dingen slechts op zijn manier wil doen. Ook hij kan grenzeloze discipline aan de dag leggen, maar slechts wanneer hij zijn hart volgt, zijn interesse.

Het is waarschijnlijk ook die ingesteldheid die dingen in beweging brengt. Die het mogelijk maakte dat een verloren gewaande collectie van blokken van Masereel van Zürich naar Gent kwam en te zien was op de tentoonstelling van Amsab-ISG (waar de blokken bewaard worden) en het Museum voor Schone Kunsten.

Het is alsof in dit verhaal twee mensen met een gelijkaardige levenshouding elkaar vonden en bij elkaar ook een stuk van zichzelf. Het eindigt als een parabel met de moraal wees tegendraads.

De tentoonstelling was dan ook geen retrospectieve in de strikte zin van het woord, eerder een samenbrengen van een aantal blokken met Masereels beeldromans en boekillustraties, met zijn felle pacifistische grafiek uit de Eerste Wereldoorlog. Voorts werden video's getoond, Frans Buyens' portret van Masereel uit 1968 en het televisie-interview *Ten huize van*. Buiten de nooit eerder getoonde houtblokken, die een verrassend licht werpen op een Masereelklassieker als *25 Images de la passion*

d'un homme, was ook voor het eerst het prachtige *Nocturnes* te zien, een 7,5m lang rolboek uit 1933 met penseeltekeningen, en een projectie van *Idée*, de animatiefilm uit hetzelfde jaar die Masereel met de Tsjechische filmpionier Berthold Bartosch maakte en waarvoor Arthur Honegger de muziek schreef. Die film is een revelatie want, hoe primitief ook gemaakt, als beeldtaal én opzet nog steeds actueel. Het is bijna pijnlijk te zien hoe klein de stappen zijn die de laatste vijftig jaar op het gebied van illustratie zijn gezet. De film draait rond het thema *Die Gedanken sind frei*, maar in plaats van dit op een sloganeske wijze te benaderen, heeft Masereel er een allegorie rond bedacht waardoor het bijna een visueel gedicht wordt. Het is de even pure als anarchistische muziek van Honegger die deze kortfilm nog meer bijzonder, nog poëtischer maakt.

Daarmee is in hoofdzaak gezegd wat de grote kracht van Masereel in zijn beste grafisch werk blijft. Dat hij de schepper is van tijdloze beeldpoëzie. Dat hij stelling neemt, maar zich niet laat inlijven.